

Пип Уилямс

РЕЧНИК НА ИЗГУБЕНИТЕ ДУМИ

София, 2024

Преводът е направен по изданието:
Pip Williams
The Dictionary of Lost WORDS
Affirm Press, 2020

Copyright © Pip Williams, 2020
All rights reserved

© Издателство „Изток-Запад“, 2024

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Светлозара Лесева, превод, 2024

© Татяна Йович, оформление на корицата, 2024

ISBN 978-619-01-1358-4

Тип Уилямс

РЕЧНИК
НА ИЗГУБЕНИТЕ
ДУМИ

Превод от английски
Светлозара Лесева





СЕРИЯ „КРАСНОГЛЕД“

- „Творци на съвпадения“, Йов Блум
„Един аристократ в Москва“, Еймър Тауълс
„Еротични истории за пенджабски вдовици“, Бали Каур Джасвал
„Жените, които купуват цветя“, Ванеса Монфорт
„Парижката квартира“, Гийом Мюсо
„Люляковите момичета“, Марта Хол Кели
„Между небето и Лу“, Лорен Фуше
„Изгубени кучета и самотни души“, Люси Дилън
„Момичето и нощта“, Гийом Мюсо
„Сто парченца от мен“, Люси Дилън
„Момичето, което някога познаваше“, Трейси Гарвис Грейвс
„Жените в замъка“, Джесика Шатък
„Тайният живот на писателите“, Гийом Мюсо
„Предопределени един за друг“, Мади Доусън
„Библиотекарката от Аушвиц“, Антонио Итурбе
„Проект *Истина*“, Клеър Пули
„Войната на Хана“, Джан Елайсбърг
„Децата от Бхут базар“, Дипа Анаппара
„Последният влак за Лондон“, Мег Уейт Клейтън
„Животът е роман“, Гийом Мюсо
„Чаеното момиче“, Лиза Сий
„Изгубени рози“, Марта Хол Кели
„Да убиваш осъзнато“, Карстен Дусе
„Вода за цветята“, Валери Перен
„Непознатата от Сена“, Гийом Мюсо
„Правилата на доброто възпитание“, Еймър Тауълс
„Уроци по химия“, Бони Гармъс
„Островът на морските жени“, Лиза Сий
„Пазителката на истории“, Сали Пейдж
„Анжелик“, Гийом Мюсо
„Забравените в неделя“, Валери Перен
„Магистралата *Линкълн*“, Еймър Тауълс
„Речник на изгубените думи“, Пип Уилямс

На мама и татко



ФЕВРУАРИ 1886 г.

Преди изгубената дума имаше друга – и именно с нея започна всичко. Бе пристигнала в Скрипториума в стар пощенски плик, чийто предишен адрес бе зачеркнат и на негово място бе написано: *Д-р Мъри, Сънисайд, Оксфорд.*

Работа на татко бе да преглежда пощата, а моята – да седя разположена на коленете му като кралица на трона си и внимателно да измъквам листчетата от хартиените им люлки, след което да ги разпределям в купчинките, в които той ми посочеше. Понякога той се спираше, полагаше дланта си върху моята и започваше да направлява пръстите ми по очертанията на буквите, като тихо изговаряше в ухото ми звуковете, обозначени от тях. След като произнесеше думата, той ме изчакваше да я повторя и ми обясняваше значението ѝ.

Думата, пристигнала в онзи ден, бе написана върху парче кафява амбалажна хартия с неравни ръбове, явно откъснато от по-голям лист, така че да съответства на предпочитаните от д-р Мъри размери. Татко се спря за миг и аз наострих слух, ала този път дланта му не обгърна моята. Извърнах се към него, за да го подканя да побърза, но нещо в израза на лицето му ме накара да се сепна: колкото и близо да бяхме един до друг, имах усещането, че се е пренесъл някъде другаде.

Отново се вгледах в думата, мъчейки се да разбере какво го бе смутило така. Пръстите ми проследиха очертанията на буквите.

– Какво пише?

– *Лилия* – отговори татко.

– Като мама?

- Като мама.
- Значи, и тя ще бъде думичка в Речника?
- В известен смисъл – да.
- Всички ли ще влезем в него?
- Не.
- Защо?

Усетих как се издигам и падам като перце в такт с повдигането и спускането на гърдите му.

– За да бъде включено в Речника, името трябва да означава нещо.

Отново се вгледах в завъртулките на буквите.

– Мама беше ли като цвете?

Татко кимна.

– Най-прекрасното от всички цветя.

После взе листчето, прочете изречението под думата и го обърна, за да провери дали на гърба му няма още нещо.

– Непълно е – съобщи той.

Въпреки това погледът му пробяга отново по редовете, сякаш онова, което липсваше, бе някъде там, и след известен размисъл постави листчето в най-малката купчинка.

Татко избута стола си назад. Слязох от коленете му и протегнах ръка към първата купчинка. Подреждането на листчетата бе друга задача, в която обикновено му помагах. Обожавах да наблюдавам как една по една всички думи намират мястото си в отредените им преградки. Той взе най-тънкото снопче. Помъчих се да отгатна на коя ли от лавиците ще попадне маминото име. „Нито много високо, нито много ниско“ – тананиках си наум аз. Вместо да ми го подаде обаче, татко направи няколко крачки към камината и го хвърли в пламъците.

Трите листчета изпърполиха от ръката му, затанцуваха, подети от нажежения въздух, и плавно започнаха да се спускат сред огнените езици. Видях как крайчетата на хартията, върху която все още се различаваха очертанията на буквите, се подвиват и сбръчкват още преди пламъците да са я погълнали.

В следния миг се видях как се спускам с вик към камината. Чух как татко изревава името ми. Листчето се гърчеше в обятията на огъня.

Пресегнах се сред пламъците, макар кафявата хартия да бе вече обгоряла и буквите да се мержелесеха като опушени сенки. Искях да го подхвана в дланта си, подобно на дъбово листо, избледняло и крехко от попарилия го студ, но при допира ми то се разпадна на купчинка пепел.

Бих могла да си остана завинаги там, прехласната от пламъците в камината, но в следващия момент татко ме сграбчи, понесе ме тичешком навън и започна да рине снега и да го трупа върху ръката ми. Лицето му бе добило пепеляв цвят, затова побързах да го успокоя, че не ме боли, но когато разтворих дланта си, видях, че овъглените люспици хартия са се споили с разтопената кожа.



Някои думи са по-важни от други – научих този урок благодарение на факта, че израснах, заобиколена от тях. Ала ми отне много време да осъзная защо.



ПЪРВА ЧАСТ

(1887-1896)

МАЙ 1887 г.

Скрипториум. Име, достойно за величествено здание с мраморни подове и позлатени куполи, из чиито просторни зали и най-тихите стъпки събуждат многогласо ехо. В действителност бе най-обикновена градинска барака в задния двор на една къща в Оксфорд.

Вместо лопати и гребла, в нея се съхраняваха думи. Безчет фишове с големината на пощенска картичка, които съдържаха словното богатство на английския език. Листчетата се изпращаха от доброволци от цял свят. Тук те се разпределяха в стегнати с връв купчинки и се подреждаха в стотиците отделения, които опасваха стените. Името бе измислено от д-р Мъри – вероятно му се е струвало истинско кошунство съкровищницата на езика да се помещава в подобна постройка, – но всички, които работеха там, я наричаха просто „Скрипи“. Всички, с изключение на мен. Предпочитах „Скрипториум“. Харесваше ми как думата се претъркулва върху езика и меко се отронва от устните. Отне ми много време, докато се науча да я произнасям, но щом веднъж успях, нямаше сила, която да ме накара да наричам това място другоаче.

Веднъж двамата с татко потърсихме думата „скрипториум“ сред отделенията. Открихме пет листчета с примери за употребата ѝ, всяко от които датираше отпреди малко повече от столетие. Съдържанието им бе еднотипно и нямаше никакви податки, че значението може да се отнася за градинска барака. „Скрипториум“ – осведомяваха фишовете – бе зала в манастирска библиотека, където се изготвяха преписи на ръкописите.

Ала аз прекрасно разбирах защо д-р Мъри бе избрал това име. В известен смисъл той и помощниците му наистина напомняха на монаси и за мен, петгодишното момиченце, нямаше нищо по-лесно от това да си представя, че Речникът е тяхното Свето писание. Веднъж ми бе казал, че за съставянето му ще е нужен цял живот, и аз неволно се бях запитала чий ли живот има предвид. По онова време косата му бе придобила цвета на пепел, а работата бе стигнала едва до средата на буква *V*.



Татко и д-р Мъри се познаваха от Шотландия, където бяха работили като учители много години преди построяването на Скрипториума. И тъй като, от една страна, двамата ги свързваше дружба, от втора – баща ми бе един от най-способните лексикографи в екипа, а от трета – бях лишена от майчина грижа, всички си затваряха очите за присъствието ми.

В Скрипториума цареше магическа атмосфера, сякаш между стените му се съхраняваше всичко, което някога бе съществувало. Всяка свободна повърхност бе отрупана с книги. Лавиците, които отделяха писалищата едно от друго и тук-там оформяха ниши, в които се мъдреше по някой самотен стол, бяха пълни със стари речници, исторически съчинения и томове с разкази и предания от древни времена. Стелажите с отделенията за думите стигаха от пода до тавана и вече преливаха от фишове. Веднъж татко ми бе казал, че ако успея да ги прочета от първия до последния, ще прозра смисъла на всичко.

По средата на помещението се намираше работната маса. В единия ѝ край седеше татко, а от двете ѝ страни се разполагаха по още трима лексикографи. В другия ѝ край, с лице към планините от думи и хората, които помагаша за описанието им, бе поставено високото писалище на д-р Мъри.

Сутрин пристигдохме преди всички останали и в краткия отрязък от време преди началото на работния ден Скрипториумът бе изцяло на мое разположение. Татко заемаше мястото си край масата, а аз сядах на коленете му и му помагах с преглеждането на листчетата, пристигнали по пощата. Щом стигнехме до дума, която ми бе непозната, той ми прочиташе изречението, илюстриращо употребата ѝ, и започваше да ми дава подсказки, с чиято помощ се мъчех да отгатна значението ѝ. Ако въпросите ми му покажеха, че съм на прав път, той намираше книгата, от която бе цитатът, и ми прочиташе по-голям откъс от нея. Цялото това занимание бе като своеобразен лов на съкровища, в който от време на време ми се удаваше да се натъкна на слитък самородно злато.

– „Още от невръстна възраст се видяло, че момчето е празноглавец и развейпрах“ – прочете татко примера върху листчето, което току-що бе извадил от един плик.

– И аз ли съм празноглавка и развейпрах?

– Понякога – отговори ми той и ме погъделичка.

Стана ми интересно и го попитах кое е това момче. Татко ми показа написаното в горната част на листчето, след което го прочете на глас:

– „Аладин и вълшебната лампа“.

Когато останалите помощници пристигнаха, се мушнах под масата.

– Бъди тиха като мишка и не се пречкай – напомни ми той, преди да се скрия отдолу.

Нямаше нищо по-лесно от това.

Когато работният ден приключи, татко седна до камината, а аз се сгуших в скута му и започнахме да четем „Аладин и вълшебната лампа“. Това бе прастара история за момче, родено в далечен Китай. Когато попитах дали има и други като нея, той ми отговори, че съществували още цели хиляда. Приказката бе много различна от всички, които бях слушала дотогава: разказваше се за места, каквито не бях посещавала, и герои, които не приличаха на никого, когото познавах. Огледах се наоколо и си представих, че Скрипториумът е вълшебната лампа на джина. И той като нея бе обикновен на вид, макар и пълен с чудеса, а някои неща не бяха такива, каквито изглеждаха.

На другия ден, след като прегледахме новопристигналите листчета, започнах да досаждам на татко да ми прочете още една приказка. Толкова се бях въодушевила, че забравих обещанието си да мирувам.

– Ей, празноглавке, внимавай да не бъдеш изгонена от Скрипториума! – скара ми се той и тутакси си представих как ме заточват в пещерата на Аладин.

През останалата част от деня дори не си показах носа от скривалището си. Не щеш ли, едно малко съкровище самò ме намери дори и там.

Бе листче с дума, което се плъзна от масата и започна да кръжи из въздуха. „Когато падне на земята – казах си аз наум, – ще го вдигна и ще го предам на д-р Мъри.“

Започнах да следя движението му. Известно време късчето хартия се носеше плавно наоколо, подето от невидимо въздушно течение. Зачаках да се приземи на мръсния под, но то продължаваше да се рее безметежно като птица. За момент се гмурна

надолу и почти докосна земята, после отново се издигна и се претметна, сякаш по повелята на могъщ джин. Дори не можех да си представя, че може да кацне в скута ми, че е физически възможно да долети толкова далеч. Но се случи точно това.

Листчето лежеше в гънките на роклята ми като дар от небесата. Не смеех да го докосна. Бе ми позволено да пипам фишовите само под надзора на татко. Първата ми мисъл бе да го повикам, но не бях в състояние да издам и звук. Продължих да седя, изгаряна от желание и любопитство. „Коя ли е думата? – питах се наум аз. – И кой ли я е изпуснал?“ Никой обаче не се наведе да я потърси.

Най-сетне подхванах листчето в шепата си, като внимавах да не прекърша сребристите му крилца, и започнах да го разглеждам по-отблизо. В сумрака, който цареше в скривалището ми, бе трудно да различа буквите. Промъкнах се на колене до пролуката между два стола, в която мъждееше завеса от блещукащи пращинки.

Вдигнах листчето към светлината. Черното мастило се открояваше върху снежнобялата хартия. Плетеница от букви. Започнах да изговарям звуковете един по един, както ме бе учил татко: Н като нош, Е като елен, В като вода, О като око, Л като лилия, пак Н, И като игла, Ц като цвете, А като агне. Произнесох ги слято, почти шепнешком, ала съчетанието им не ми говореше нищо.

„Не-вол-ни-ца“. Отдолу следваше низ от думи, преплитащи се една с друга като обърканите нишки на кълбо прежда. Не можех да разбера дали пасажът е цитат, изпратен от доброволец, или тълкувание на значението, съставено от някой помощник на д-р Мъри. Татко ми бе казал, че прекарва цялото това време в Скрипториума в опити да вникне в смисъла на думите, които пристигаха от близо и далеч, за да прецени дали трябва да бъдат включени в Речника. Работата му бе важна, защото щеше да му позволи да ми осигури образование, храна и възпитание на изтънчена госпожица. Правеше всичко това за мен.

– Всички ли думи ще попаднат в Речника? – бях се поинтересувала веднъж.

– Не, някои от тях няма да бъдат включени.

– Защо?

Татко помълча за момент.

– Защото не са се наложили в езика. – Намръщих се неразбиращо и той добави: – Не се употребяват достатъчно често, поне не в писмен вид.

– Какво се случва с тях?

– Връщаме ги в преградките. Ако за някоя дума липсва достатъчно информация, накрая я отхвърляме окончателно.

– Но нали, ако не влязат в Речника, може да бъдат забравени?

Той бе наклонил глава на една страна и ме бе погледнал сериозно, сякаш казаното от мен бе важно.

– Да, възможно е.

Знаех какво се случва с отхвърлените думи. Сгънах внимателно листчето и го пхнах в джоба на престилката си.

В следващия миг татко надникна под масата.

– Тичай, Есме! Лизи те чака.

Надзърнах между гората от крака на столове, маси и хора и видях младата прислужница на семейство Мъри, която стърчеше на вратата и не смееше да влезе. Пристегнатата на кръста престилка правеше възголямата ѝ униформа да изглежда твърде набрана и бухнала. Бе ми казвала, че като израсте още малко, ще ѝ бъде тъкмо по мярка, но от скривалището си под масата имах чувството, че гледам момиченце, което си играе с дрехите на майка си. Пропъзях между краката, изпречващи се на пътя ми, и се втурнах към нея.

– Другия път влез вътре и се опитай да ме намериш. Така ще е по-забавно – казах аз, когато миг по-късно застанах пред Лизи.

– Не ми е мястото там. – Тя ме хвана за ръка и ме поведе към ясена в градината.

– А къде е мястото ти тогава?

Тя сбърчи вежди замислено и сви рамене.

– Вероятно в стаята ми. В кухнята – когато помагам на мисис Балард, но не и през останалото време. В църквата „Света Мария Магдалена“, ако е неделя.

– И никъде другаде?

– В градината, когато те наглеждам, за да не се пречкаме в краката на мисис Би. А напоследък все по-често и на Покрития пазар, че нали коленете не я държат.

– Винаги ли си живяла в Сънисайд?

– Не, невинаги.

Лизи сведе поглед към мен и забелязах, че усмивката ѝ е изчезнала.

– А къде тогава?

Тя се поколеба.

– С мама и хлапетата.

– Какво значи „хлапета“?

– Деца.

– Като мен ли?

– Като теб, Есимей.

– Къде са те сега, да не са починали?

– Само мама. Хлапетата ги отведоха, но нямам представа къде. Бяха прекалено малки, за да ги вземат на служба като мен.

– Какво е „да те вземат на служба“?

– Ама ти няма ли да спреш да задаваш въпроси?

Лизи ме подхвана под мишниците, вдигна ме и започна да ме върти около себе си, докато и на двете ни се зави свят и се строполихме на тревата.

– А моето място къде е? – попитах аз, когато замайването ми попремина.

– Мисля, че в Скрипи, при баща ти. Тук, в градината, а също и в моята стая и на табуретката в кухнята.

– А у дома?

– И там, разбира се, макар че тук май прекарваш повече време, отколкото у вас.

– Обаче си нямам неделно място като теб.

Лизи сбърчи чело.

– Имаш, разбира се, „Свети Варнава“!

– Вярно, но ходим много рядко. Татко всеки път си носи книга. Слага я отгоре на църковните химни и само се преструва, че пее. – Само като се сетих как отваря и затваря уста, от която не излиза и звук, и прихнах.

– Никак не е смешно, Есимей!

Лизи притисна ръката си към кръстчето, което висеше на шията ѝ, скрито под униформата. Притесних се, че ще си помисли лошо за татко.

– Станал е такъв след смъртта на Лили – обясних ѝ аз.

Смръщеното ѝ изражение се смени с тъга. Изобщо не исках да я разстройвам.

– Но смята, че трябва сама да реша дали искам да вярвам в Бог и Небето. Затова ме води на църква. – Лицето ѝ се проясни и аз побързах да върна разговора към по-безопасна тема. – Най-любимото ми място в Сънисайд е Скрипториумът. На второ място е твоята стая, а на трето – кухнята, когато мисис Балард пече сладкиши, особено ако прави петнисти курабийки.

– Ама че си смешна, Есимей! Казват се плодови курабийки. Петънцата са стафиди.

Татко казваше, че самата Лизи е още дете. Уверяхах се в правотата му всеки път, когато го виждах да разговаря с нея. Щом чуеше името си, тя се изповаше като струна, притискаше длани една до друга, за да не шават нервно, и мълчаливо кимаше на всичко, което ѝ се кажеше. Мислех си, че сигурно се бои от него, така както аз самата си гълтах езика пред д-р Мъри, но щом татко се отдалечеше, тя ме стрелваше с крайчеца на окоото и ми намигаше.

Както си лежахме на тревата и целият свят се носеше шеметно над главите ни, Лизи неочаквано се наведе към мен и извади иззад ухото ми стръкче цвете. Истинска вълшебница.

– Искаш ли да ти кажа една тайна? – попитах я аз.

– Искам, зелчице моя.

– Не тук. Може да я отвее вятърът.

Запромъквахме се на пръсти през кухнята към тясната стълба, която водеше към стаята ѝ. Мисис Балард се бе надвесила над сандъка с брашно в килера за провизии и се виждаше само огромният ѝ задник, около който се диплеха поли на тъмносини и бели квадратчета. Ако ни усетеше, щеше да намери на Лизи нещо за вършене и тайната ми имаше да почака. Поставих предупредително пръст върху устните си, но в гърлото ми вече се надигаше кикот. Като усети накъде бие работата, Лизи ме грабна в кокалестите си ръце и заситни по стъпалата нагоре.

Спалнята бе студена. Тя смъкна покривката от леглото и я поста на голия под вместо килимче. Дали в съседната стая имаше някого? Там се намираще детската и понякога от нея долиташе плачът на Джоует, който обаче рядко продължаваше дълго, защото мисис Мъри или някое от по-големите деца бързо идваха

да го успокоят. Притиснах ухо към стената и до слуха ми достигна гукането на събуждащото се бебе – тихи, все още неоформени в думички звуци. Представих си как малкият отваря очички и разбира, че е сам. Известно време той прохленчваше тихичко, след което изведнъж ревна с пълно гърло. Този път дойде Хилда. Когато плачът спря, разпознах звънкия ѝ глас. Бе на тринайсет, като Лизи. Двете ѝ най-малки сестри – Елси и Росфрит, я следваха по петите където и да отидеше. Разположих се на килимчето и си представих как трите момичета правят същото от другата страна на стената. Запитах се на какво ли си играят.

Двете с Лизи седяхме по турски една срещу друга, с леко допрени колене. Вдигнах ръце и се приготвих да играем на плясканица, но в този момент тя забеляза обгорените ми пръсти и се стъписа. Кожата им бе сбръчкана и розова.

– Вече не ме боли – успокоих я аз.

– Сигурна ли си?

Кимнах и започнахме да удряме длани една в друга, но Лизи толкова внимаваше да не ми причини болка, че не се чуваше никакво пляскане.

– Е, каква е голямата ти тайна, Есимей? – попита тя.

За малко да забравя! Бръкнах в джоба на престилката си и извадих листчето, което бе кацнало в скута ми по-рано сутринта.

– И какво е това? – почуди се Лизи, като го взе в ръката си и започна да го оглежда ту от едната, ту от другата страна.

– Дума е. Разчитам само това тук, макар да не знам какво значи. – Посочих написаната в горния ъгъл дума: „неволица“. – Ще ми прочетеш ли какво пише отдолу?

Тя прокара показалеца си по думите, както бях направила и аз по-рано, и ми върна листчето.

– Къде го намери?

– То самò ме намери. – Но като видях, че отговорът ми не е достатъчен, добавих: – Един от помощниците го изхвърли.

– Сигурна ли си, че го е изхвърлил?

– Да – отвърнах аз, без да ми мигне окото. – Значението на някои думи не е ясно и в такъв случай ги изхвърлят.

– Какво смяташ да правиш с тази тайна? – поинтересува се Лизи.

Не бях помислила за това. Исках просто да ѝ покажа находката си. Разбирах, че не бива да давам листчето на татко, но и не можех и да го нося вечно в джоба си.

– Можеш ли да ми го пазиш?

– Защо не, щом искаш. Макар че не разбирам какво му е специалното.

Бе специално, защото самò бе дошло при мен. Наглед нищо и никакво листче и все пак... Бе малко и крехко и макар най-вероятно смисълът на написаното върху него да не бе особено важен, изпитвах потребност да го опазя от пламъците. Не знаех как да ѝ обясня всичко това, а и тя не настоя. Без да каже нищо, Лизи застана на четири крака и измъкна изпод леглото малък дървен сандък.

Прокара пръст по тънкия слой прах, покриващ издраскания му капак. Сякаш нещо я възпираше да го отвори.

– Какво има вътре? – попитах аз.

– Нищо. Всичко, с което дойдох тук, е в онзи гардероб.

– Няма ли да ти трябва, когато пътуваш?

– Не ми се вярва – отговори тя и щракна ключалката.

Поставих листчето на дъното на сандъка и седнах отстрани с подвити крака. Изглеждаше толкова малко и самотно. Започнах да го местя ту в единия, ту в другия край, но все не оставах доволна. Накрая го извадих и го приютих в събраните си длани.

Лизи ме погали по косата.

– Трябва да намериш още съкровища, за да не е самичко.

Изправих се, вдигнах листчето колкото можех по-високо и разтворих дланта си. То плавно политна надолу, полюшвайки се наляво-надясно, и най-сетне се приземи в единия ъгъл на сандъка.

– Ето там му харесва – заявих аз и се наведох да го пригладя.

Но листчето отказваше да прилепне към дъното. Под хартията, с която бе покрита вътрешността на сандъка, се бе образувала малка издутина. В единия си край тя се бе подвила навън, така че трябваше просто леко да я повдигна, за да я отдели от дървото.

– Сандъкът не е празен, Лизи! – оповестих аз, когато изпод хартията се появи главичката на декоративна игла.

Лизи се надвеси над рамото ми.

– Това е игла за шапка – каза тя и се протегна да я вземе.

Върху главичката на иглата блещукаха три миниатюрни мъниста, същински калейдоскопи от багри. Лизи я завъртя между палеца и показалеца си и явно си припомняше нещо. После притисна иглата към гърдите си, целуна ме по челото и внимателно я положи на нощното шкафче, редом до малката снимка на майка ѝ.



Пътят до Джерихо, където живеехме, ни отнемаше по-дълго, отколкото би трябвало, понеже бях дете и крачките ми бяха малки, а татко обичаше да се шляе бавно по уличките и да пуши лула. Обожавах как мирише тютюнът.

Прекосихме просторната Банбъри Роуд и закрачихме по „Сейнт Маргаретс“ покрай високите, издигащи се по двойки жилищни постройките с китни градини и големи дървета, които засенчваха тротоара. Оттам поехме по лъкатушен маршрут през лабиринт от тесни улички с малки къщи, притискащи се една о друга подобно на листчетата в преградките. Щом свихме по Обзървътри Стрийт, татко изтръска лулата си, като почука дъното ѝ в близката стена, пхна я в джоба си и ме вдигна на раменете си.

– Скоро ще си прекалено голяма да те нося „на конче“ – каза той.

– Когато стана прекалено голяма, вече няма да съм хлапе, нали?

– Така ли те нарича Лизи?

– И така, и „зелчице“, и „Есимей“.

– „Хлапе“ и „Есимей“ – разбирам, но откъде пък накъде „зелчице“?

Това обръщение бе неизменно придружено с прегръдка или топла усмивка и макар да не можех да обясня защо, ми се струваше напълно нормално.

Къщата ни се намираще по средата на Обзървътри Стрийт, точно след пресечката ѝ с „Аделейд“. Щом стигнахме ъгъла, започнах да броя на глас: „Едно, две, три, пред вратата ти се спри!“, и в следния миг се озовахме пред входа ѝ.

На вратата висеше старо месингово чукче във формата на човешка ръка. Лили го бе знамерила на вехтошарска сергия на Покрития пазар – било потъмняло и издраскано, а между пръ-

стите имало загнезден речен пясък, но татко го бе почистил и го бе окачил на вратата в деня на сватбата им. Сега той извади ключа от джоба си, а аз се наведох напред, обгърнах ръката на Лили със своята, потропах четири пъти и след кратка пауза докладвах:

– Вкъщи няма никого.

– Скоро ще има.

Той отвори вратата и прекрачи през прага, а аз побързах да сниша глава.



Щом се озовахме вътре, татко ме свали на земята, остави чантата си на бюфета до вратата и се наведе да събере писмата от пода. Тръгнах след него по коридора към кухнята, където той се зае да приготвя вечерята, а аз се настаних край масата и зачаках. Три пъти в седмицата идваше приходяща прислужница, която готвеше, чистеше и переше, но днес трябваше да се справяме сами.

– А мен ще ме вземат ли на служба някъде, когато порасна?

Татко раздруса тигана, за да обърне наденичките, и ме погледна.

– Не, няма.

– Защо?

Той повтори движението си.

– Трудно е за обяснение.

Зачаках. Татко си пое дълбоко дъх и бръчките между веждите, които му придаваха замислен вид, се връзаха още по-дълбоко.

– Лизи е късметлийка, че е постъпила на служба у доктор Мъри, но за теб това би било нещастно стечение на обстоятелствата.

– Не разбирам.

– Да, няма как да го разбереш. – Той отцеди граха, намачка картофите и ги разпредели в чиниите при наденичките. Когато най-сетне зае мястото си на масата, продължи: – „Служба“ означава различни неща в зависимост от положението на човека в обществото, Еси.

– Всички значения ли ще влязат в Речника?

Бръчките между веждите му се поизгладиха.

– Утре можем да проверим, искаш ли?

– Лили би ли могла да ми обясни?

– Майка ти би намерила подходящи думи да ти обясни всичко, Еси – отвърна татко. – Но тъй като нея я няма, ще трябва да се допитаме до Стария Скрипи.



На другия ден, преди да се заемем с преглеждането на пощата, татко ме заведе до един от стелажите и ме вдигна на раменете си, за да мога да стигна отделенията с фишовите за „служба“, които стояха на горния рафт.

– Да видим сега какво ще открием.

Той ми посочи една от преградките, която се намираше толкова високо, че трябваше да се протегна, за да я достигна. В нея имаше дебело вързопче листчета. На най-горното бе написано: „Служба“, а отдолу следваше: „Множество значения“.

Настанихме се на работната маса и татко ме остави да развързва връвта, която ги пристягаше. Бяха разделени на четири по-малки купчинки, като на най-горното листче на всяка от тях бе написано определението на съответното значение, предложено от някого измежду най-опитните помощници на д-р Мъри.

– По тези значения е работила Едит – каза той, като разположи вързопчетата върху масата.

– Лея Дите ли?

– Същата.

– И тя ли е лекси... лексикограф като теб?

– Лексикограф. Не. Но е много начетена дама и сме късметлии, че е направила от работата по Речника свое хоби. Не минава и седмица, в която доктор Мъри да не получи от нея писмо с нови думи или готови речникови статии за следващата свезка.

Ние самите също получавахме писма от нея всяка седмица. В откъсите, които татко ми четеше на глас, ставаше дума основно за мен.

– И аз ли съм нейно хоби?

– Ти си ѝ кръщелница, което е много по-важно от хоби.

Лея Дите всъщност се казваше Едит, но като съвсем малка не съм можела да произнасям името ѝ, затова ми бе позволила да я назовавам, както на мен ми харесва. В родната ѝ Дания биха се обръщали към нея с „Дите“. „Дите, Дите, накъде летите?“ – оби-

чах да си повтарям понякога аз, доволна от получената се рима. Оттогава повече не я бях наричала Едит.

– Да видим сега какви тълкувания на значенията е предложила тя – каза татко.

Голяма част от определенията описваха работата на Лизи, но никое от тях не даваше обяснение защо думата би имала различно значение за двете ни. Когато стигнахме до последната купчинка листчета, установихме, че липсва тълкувание.

– Тези се дублират – обясни ми татко и ми помогна да прочета съдържанието им.

– Какво ще стане с тях? – попитах го аз.

Преди да успее да ми отговори, вратата се отвори и в Скрипториума влезе един от помощниците на д-р Мъри – мистър Мичъл. Той се упъти към нас, като междуременно се мъчеше да стегне възела на току-що надянатата вратовръзка. Когато приключи, забелязах, че я е вързал накриво и е забравил да я подпъхне в жилетката си.

Мистър Мичъл надникна над рамото ми и започна да разглежда фишовете, разслани по масата. Кичур вълниста тъмна коса падна в очите му и той се опита да го приглади назад, но явно не си беше сложил достатъчно помада.

– „Служба“, значи.

– Лизи е на служба у доктор Мъри – осведомих го аз.

– Така е.

– Но татко казва, че за мен това би било нещастно стечение на обстоятелствата.

Той погледна към татко, който само сви рамене и се усмихна неловко.

– Когато пораснеш, ще можеш да станеш каквато поискаш, Есме – каза мистър Мичъл.

– Искам да бъда лексикограф.

– Е, щом е тъй, това е отлично начало – отговори той, като посочи към фишовете.

В това време в Скрипториума влязоха мистър Мейлинг и мистър Болк. Двамата обсъждаха някаква дума, за която бяха спорили предния ден. Накрая пристигна и д-р Мъри, облечен с черна тога, която се вееше около тялото му. Започнах да оглеждам лицата на мъжете, като се опитвах да отгатна възрастта им по

дължината и цвета на брадите им. Татковата и на мистър Мичъл бяха най-къси и тъмни. Брадата на д-р Мъри бе започнала да побелява и стигаше чак до горното копче на жилетката му, а тези на мистър Мейлинг и мистър Болк бяха със средна дължина. Сега, когато всички лексикографи бяха налице, бе време да изчезна. Пропълзах под масата и зачаках някое заблудено листче да полети към мен. Повече от всичко на света копнеех още някоя дума да ме намери. Не ми провървя, ала когато татко ми каза да тичам при Лизи, джобовете ми не бяха съвсем празни.

– Още една тайна – обявих аз, като ѝ показах новата си придобивка.

– Дали е добре, че ти позволявам да изнасяш тайни от Скрипи?

– Татко каза, че тази дума е дублирана. Това означава, че има друго листче, на което пише същото.

– И какво пише на това?

– Че ти трябва да работиш като прислужница, а аз – да бродирам възглавнички, докато някой джентълмен не поиска ръката ми.

– Наистина ли?

– Така ми се струва.

– Мога да те науча да бродираш – каза Лизи.

Позамислих се над предложението ѝ.

– Благодаря, но няма нужда, Лизи. Мистър Мичъл каза, че мога да стана лексикограф.

В течение на следващите няколко предобеда, след като помогнах на татко с пощата, аз се свирах под масата и дебнех дали някое листче няма да полети отгоре. Но когато това се случваше, един или друг от помощниците бързо се навеждаше да го вдигне. След няколко дни започнах да забравям да държа очите си нащрек за нови находки, а два-три месеца по-късно сандъкът под леглото на Лизи напълно излетя от ума ми.

АПРИЛ 1888 г.

– Обувки? – попита татко.

– Лъснати! – докладвах аз.

– Чорапи?

– Опънати.

– Рокля?

– Леко къса.

– Стяга ли ти?

– Не, точно по мярка ми е.

– Пфу! – въздъхна той и избърса челото си.

После отпрати продължителен поглед към косата ми.

– Откъде се взе всичко това? – промърмори той, като безуспешно се мъчеше да я приглади с големите си непохватни ръце.

Всеки път, когато огнените къдрици избликнеха между пръстите му, татко тръгваше да ги лови на игра, но не смогваше да излезе наглава с тях. В мига, в който успеше да усмири един непокорен кичур, отнякъде изскачаше друг. Избухнах в кикот и той вдигна безпомощно ръце във въздуха.

Заради тази моя коса явно щяхме да закъснеем. Татко ме успокои, че поне ще сме в крак с модата. Когато го попитах какво означава това, ми обясни, че било нещо, на което едни отдавали голямо значение, а други – никакво, и че можело да се отнася за каквото се сетиш – от шапки и тапети до това колко ще закъснеш за някое тържество.

– А ние обичаме ли да сме в крак с модата? – попитах аз.

– В общия случай – не.

– Тогава да побързаме!

Сграбчих го за ръката и се втурнах навън, като го дърпах след себе си. Десет минути по-късно, макар и леко задъхани, се озовахме пред входа на Сънисайд.

Портите бяха украсени с букви А и В с всевъзможна големина, шрифт и цвят. През изминалата седмица дотолкова се бях увякла от рисуването, че бях кротувала под масата с часове, и

сега много се зарадвах да видя, че моите произведения са окачени редом с тези на децата на д-р Мъри.

– Ето го и мистър Мичъл. Той в крак с модата ли е? – попитах аз.

– Съвсем не. – Татко подаде ръка на мистър Мичъл, който в този момент се приближи към нас.

– Голям ден! – отбеляза той.

– И със сигурност – дългоочакван – отговори му татко.

Мистър Мичъл приклепна на коляно и лицето му се озова наравно с моето. Днес косата му бе старателно зализана назад.

– Честит рожден ден, Есме!

– Благодаря ви, мистър Мичъл.

– На колко ставаш?

– На шест и да – знам, че тържеството не е за мен, а в чест на излизането на първия том, но татко каза, че въпреки това мога да получа две парчета торта.

– Така ми се вижда справедливо. – С тези думи той извади от джоба си малко пакетче и ми го подаде. – Къде се е чуло и видяло тържество без подаръци? Това е за теб, млада госпожице. С малко късмет ще оцветяваш с тях буквата С още преди следващия си рожден ден.

В пакетчето имаше кутийка цветни моливи. Благодарих на мистър Мичъл със сияйна усмивка. Докато се изправяше, за миг зърнах глезените му. Носеше един зелен и един черен чорап.

Под ясена в градината бе изнесена дълга маса, която изглеждаше точно както в представите ми: постлана със снежнобяла покривка, върху която бяха наредени купа пунш и чинии с храна. От клоните на дървото се вееха разноцветни знаменца, а гостите бяха повече, отколкото можех да преброя. „Явно никой не иска да е в крак с модата“, казах си аз наум.

Недалеч от масата по-малките синове на домакините играеха на гоненица, а момичетата скачаха на въже. Ако отидех при тях, щяха да ме поканят да се включа, както правеха винаги, но въжето щеше да се гърчи тромаво в непохватните ми ръце, а когато дойдеше моят ред да скачам, непрекъснато щях да се обърквам и да нарушавам ритъма. Те щяха да започнат да ме насърчават, а аз, от своя страна – да се старая да им угодя, но на кого ли няма да му се отиграе, когато някой час по час се препъва и

оплита? Наблюдавах как Хилда и Етелуин въртят въжето все по-бързо и по-бързо в такт с броилката, а Росфрит и Елси скачат по средата, хванати за ръце, без да изостават от зададеното им темпо. Росфрит бе на четири, а Елси – само с няколко месеца по-голяма от мен. Русите им плитки подхвъркваха нагоре-надолу като криле на птици. Въжето не спря да се върти нито за миг. Попипах косата си и установих, че плитката, сплетена от татко, се е разхлабила.

– Стой тук – каза ми той в този момент и заобикаляйки гъпата, се отдалечи по посока на кухнята. След минутка се появи отново, следван по петите от Лизи.

– Честит рожден ден, Есимей! – поздрави ме тя и ме хвана за ръка.

– Къде отиваме?

– Да ти покажа подаръка, който съм ти приготвила за рождения ден.

Тръгнах след нея по тесните стълби, водещи от кухнята към горния етаж. Щом се озовахме в стаята ѝ, Лизи ме накара да седна на леглото и бръкна в джоба на престилката си.

– Затвори очи, зелчице моя, и протегни ръце напред – каза тя.

Подчиних се и усетих как по лицето ми се разлива широка усмивка. Нещо изпърха и затанцува по дланите ми. Панделки. Положих усилие да не издам разочарованието си: в стаята си у дома имах цяла кутия, която вече преливаше от панделки в най-различни цветове.

– Можеш да ги отвориш!

Панделките бяха две. Не от лъскава материя, от каквато бе онази, с която татко бе пристегнал плитката ми сутринта, ала краищата им бяха бродирани със същите виолетови цветчета с формата на камбанки, които изпъстриха роклята ми.

– Не са хлъзгави като другите, така че няма да се измъкват толкова лесно – каза Лизи и започна да прокарва пръсти през косата ми. – И ми се струва, че ще стоят много добре с френски плитки.

След няколко минути двете се върнахме в градината.

– Ето я и красавицата на бала! – възкликна татко, щом ме видя. – И точно навреме.

Д-р Мъри бе застанал под ясена, а пред него имаше масичка, на която лежеше огромна книга. Той почука с вилицата по ръба на чашата си и множеството притихна.

– Когато доктор Джонсън започнал работа по своя речник, той бил твърдо решен да не остави неизучена нито една дума в английския език. – Д-р Мъри направи пауза, за да се увери, че е приковал вниманието на всички наоколо. – Много скоро намерението му било разколебано от осъзнаването на факта, че всяко научно дирене повдига нови въпроси и всяка книга препраща към друга, че да търсиш, не означава да откриеш, а да откриеш – не означава да достигнеш до истината.

Подръпнах татко за ръкава.

– Кой е доктор Джонсън?

– Редакторът на предишния речник – отговори ми той шепнешком.

– Щом вече има речник, защо ви е да съставяте нов?

– Старият е пълен с неточности.

– А речникът на доктор Мъри по-добър ли ще бъде?

Татко постави пръст на устните си, извърна се напред и отново насочи вниманието си към д-р Мъри.

– Ако усилията ми са се увенчали с по-голям успех от неговите, то това се дължи на добрата воля и ползотворното сътрудничество на мнозина учени и специалисти, повечето от които са се посветили на други занимания, но въпреки това, водени от интереса си към начинанието, с което сме се заели, доброволно предоставят част от ценното си време в услуга на Речника и допринасят с познанията си за усъвършенстването на настоящия труд.

Д-р Мъри започна да благодари поименно на всички, които бяха помогнали за съставянето на речниковите статии на думите от първите две букви от азбуката. Списъкът бе толкова дълъг, че краката ме заболяха да стоя права. Седнах на земята и заскубах стръкчетата трева. Обелвах външната им обвивка и дъвчех меката зелена сърцевина, която се криеше отдолу. Вдигнах поглед едва когато чух името на Дите, а малко след това и имената на баща ми и колегите му от Скрипториума.

Когато речта приключи и д-р Мъри започна да приема поздравления от присъстващите, татко се приближи до речника и го взе в две ръце.

Повика ме при себе си, накара ме да седна на земята с гръб, облегнат на грапавия дънер на ясена, и сложи тежкия том в скута ми.

– Вътре ли са думичките за рождения ми ден?

– Можеш да се обзаложиш.

Той разтвори речника и започна да прелиства страниците, докато стигна до първата дума.

A

Отгърна по-нататък.

Анаконда.

После повтори същото с още няколко думи.

„Моите думички – помислих си аз, – вече в прекрасен том с кожена подвързия и страници с позлатени ръбове.“ Имах чувството, че ще остана завинаги прикована под тежестта им.

Татко върна огромната книга на масичката и тълпата начаса се спусна към нея. Изплаших се, че думите може да пострадат.

– Хей, я по-внимателно! – извиках аз.

Но нямаше кой да ме чуе.

– Ето я и Дите! – оповести в този момент татко.

Лея Дите тъкмо влизаше през главния вход. Втурнах се да я посрещна.

– Изпусна тортата – осведомих я аз, когато стигнах при нея.

– В такъв случай идвам тъкмо навреме – отговори тя, като се наведе и ме целуна по косата. – Не вкусвам друг сладкиш освен кейк „Мадейра“. Благодарение на това желязно правило поддържа стройна фигура.

Лея Дите бе възпълна, също като мисис Балард, само че още по-ниска на ръст.

– Какво е „стройна“? – попитах аз.

– За повечето жени – непостижим идеал, но на теб специално не вярвам да ти се наложи да се тревожиш точно за това – каза тя и добави: – Да си стройна, значи да си тънка като фиданка.

Дите не ми беше истинска лея. Лея ми живееше в Шотландия и имаше толкова много деца, че не ѝ оставаше време да се занимава с мен. Поне така казваше татко. Кръстницата ми нямаше деца и живееше в Бат със сестра си Елизабет. Беше много заета да издирва подходящи цитати за Речника на д-р Мъри и да пише своята „История на Англия“, но въпреки това редовно ми изпращаше писма и ми носеше подаръци.

– Доктор Мъри каза, че двете с Бет сте много плодовици с трудници – осведомих я авторитетно аз.

– Плодовици – поправи ме Дите.

– Това хубаво ли е?

– Означаваш, че сме събрали много думи и цитати за Речника. Сигурна съм, че го е казал като комплимент.

– Но не колкото мистър Томас Остин. Той е по-плодовитен дори и от вас.

– Плодовит. Да, такъв е. Нямам представа откъде намира време. А сега да си сипем малко пунш. – С тези думи Дите улови здравата ми ръка в своята и ме поведе към отрупаната маса.

Докато я следвах през тълпата, се оказах изгубена сред гора от кафяви и карирани панталони и пъстри поли. Всички бързаха да поговорят с нея и за да не скучая, си измислих игра да отгатвам кой е човекът, с когото се е спряла да приказва, само по панталоните му.

– Наистина ли смятате, че трябва да бъде включена? – чух да казва един от събеседниците ѝ. – Та тази дума е отвратителна! На мнение съм, че употребата ѝ не бива да се поощрява.

Дланта на Дите стисна моята още по-здраво. Панталоните не ми бяха познати, така че вдигнах очи, за да огледам лицето на мъжа, но не можех да видя нищо освен брадата му.

– Ние не сме съдници на езика, сър! Работата ни е да го описваме, а не да го цензурираме.

Когато най-сетне се добрахме до масата под ясена, тя наля две чаши пунш и подреди няколко сандвича върху една от малките чинии за сервиране.

– Вярваш или не, Есме, не съм била път дотук, за да си говоря с тоя и оня за Речника. Да си намерим някое тихо местенце, където да се настаним. Искам да ми разкажеш как я карате двамата с баща ти.

Поведох я към Скрипториума. Когато вратата се затвори след нас, глъчта от тържеството заглъхна. За пръв път влизах тук без татко, д-р Мъри или някого от останалите му помощници. Докато стояхме на прага, изведнъж почувствах цялата тежест на отговорността, която ми се бе паднала – да ѝ покажа претърпаните с думи и примери отделия, купищата стари справочници и редицата от свезки, в които периодично се публикуваха гото-

вите части на Речника, докато се събереше материал за издаването на цял том. Дълго време не можех да се науча да произнасям всички тези названия и сега нямах търпение да ѝ покажа колко много съм се усъвършенствала.

Посочих към един от двата подноса на малката масичка до вратата.

– В този се събират писмата, написани от доктор Мъри, татко и останалите сътрудници. Понякога ми позволяват да ги пусна в пощенската кутия на входа, когато си тръгваме – казах аз. – Писмата, които се получават от теб, се поставят в другия поднос. Ако съдържат листчета с думи, изваждаме от пликовете най-напред тях и татко ме оставя да ги подреда в преградките.

Дите порови в чантата си и извади един от добре познатите ми малки пликове, в които пристигаха повечето ѝ писма. Дори и сега, при все че стоеше пред мен, видът на изящния ѝ полегат почерк ме накара да изпитам лек трепет.

– Реших да си спестя парите за пощенска марка – каза тя и ми връчи плика.

Ала без напътствията на татко не бях сигурна какво да правя.

– Вътре има ли листчета? – попитах аз.

– Не. Само мнението ми относно включването в Речника на една много стара дума, която хвърли в смут господата от Филологическото дружество.

– Коя е думата?

Тя прехапа долната си устна.

– Боя се, че не е за пред деца. Баща ти няма да остане във възторг, ако я научиш от мен.

– Искаш доктор Мъри да я изключи от Речника ли?

– Напротив, миличка, най-настойтелно го призовавам да я включи!

Поставих плика върху купчинката писма на писалището на д-р Мъри и продължих обиколката на Скрипториума.

– Това са отделенията, в които се пазят листчетата – осведомих аз, като обгърнах с жест стелажите на най-близката стена, след което я разведох да ѝ покажа и останалите. – Татко казва, че се очаква да се съберат хиляди и хиляди фишове, затова са нужни много преградки. Изработени са по поръчка, а доктор Мъри е определил размерите на листчетата така, че да прилягат идеално в тях.